

Poesi har vært min stemme for å forstå meg selv

- inntrykk fra en samtale mellom Esben Jaer,
Gunnar Brox Haugen og Anne Ek

“Det er meget å si om poesien og om de uttrykk den kan få i de enkelte dikt – denne maske mot tomheten, dette vidunderlige bevis på den overfløydige storheten i alt menneskelig arbeid. Poesien skaper verden, for det er først i navngivingen at verden blir synlig. Det er gjennom språket verden begynner å bevege seg, bli den prosess som vi er

delaktige i. Denne sanne poesi gir verden nye dimensjoner. Den inviterer oss til reiser, like så vel som den inviterer oss til stille meditasjon over vårt indres gåtefulle kontinent, den er fremfor alt, hvor jeg nå har lest dette, et kjærlighetsarbeid.” (fra Göran Tunström: Skimmer).

Dette sitatet om poesi fra Gjøran Tunström kan stå som en illustrasjon til det vi fornemmer er Esbens utgangspunkt for å skrive. Vi treffes en solfylt mandag formiddag i Oslo sentrum. Mens turistene strømmer i retning regjeringskvartalet og de blomsterdekkede avsperringene, spaserer vi oppover Karl Johans gate i retning Bristol. Idet vi runder havet av lys og blomster ved Domkirken, er vi enige om at de brune salongene kan være en brukbar skjerming en stakket stund - vi kan alle trenge å ta inn etterdønningene av 22. juli i porsjoner.

Hybrid er resultatet av Esbens SEPREP-stipend for 2011. Tittelen

er mangetydig og viser mot at tekstene har mange ulike språklige uttrykk. Tematisk beveger de seg mellom de store og eksistensielle perspektivene, og de helt små og konkrete, som når han skriver om mauren: ”Husk at jeg ser deg. Hvor i himmelens navn skal du hen?” Typisk for tekstene er at de knytter forbindelse mellom det store og det lille, mellom fantasi og virkelighet, og som han sjøl sier: mellom galenskap og kreativitet. Esben deler hele sitt spekter av menneskelige følelser med åpenhet, raushet og et stort mot. Likevel blir tekstene aldri private eller pinlige, det skyldes nok for å si det med Tunstrøm - at han setter navn på fenomener slik at de blir synlige for oss alle. Dette gjør han med gode metaforer, skiftende stemninger og sterke kontraster. Selv svart angst og galgenhumor kan følges ad i Esbens tekster.

Hybrid er en slags ”best of...”-samling, hvor tekster fra nititallet og fram til nå er representert. Esben sier han innledningsvis så for seg samlingen som en slags oppsummering og avslutning av forfatterskapet sitt, men dette har han heldigvis gått tilbake på. Selv om han nå jobber med formidling på Emma Hjorts museum i Bærum, ser han fortsatt på det å skrive som en nødvendig del av tilværelsen. Poesien har vært min stemme for å forstå meg selv,

sier han, også intuitivt. Det å skrive er ofte en måte å få kontakt med underbevisstheten på. Drømmer har både vært tilfluktsom, og utgangspunkt og inspirasjon til å skrive. Da fungerer poesien som en oversettelse fra kaos til egen forståelse. Esben tenker på poesi som et stup. Dette gir interessante assosiasjoner, både om å kaste seg utpå, om ringer i vann, om vann som rensende og leskende, i det hele tatt.

Begynnelsen

Som ung student i religionshistorie var Esben svært opptatt av bundne verseformer, bare vers var skikkelig poesi og heltene var Ibsen og Bjørnson. Han husker fortsatt en drøm fra denne tiden, hvor Ibsen instruerte ham: Glem ikke arvesølvet! Sommeren Esben var 21 år og var ferdig i militæret, resiterte hans dannede onkel Bjørnstjerne Bjørnson: Syng meg hjem om du kan, jeg vil dø i mitt land. Flere av de gamle, som Wilhelm Krag og Olaf Bull, hørte også til inspirasjonskildene. Nyere diktere som Øverland satte også sine spor, men fortsatt var det vers som gjaldt. I denne atmosfæren, på slutten av 80-tallet, fikk Esben tekster refusert av forlagskonsulent Lars Saabye Christensen. Siden gikk det bedre.

Allsidig

Esben fikk tidlig høre at man ikke

blir dramatiker av å gå på dramalinjen i Telemark. Det er livets egne erfaringer som kan være opphav til skrivekunst, ”mennesket sjøl som kilde og utgangspunkt”, som Jon Fosse sier. Skrivningen gir en slags identitet som er verdifull i seg sjøl. Etter hvert har Esben utviklet et stort register når det gjelder form, men han foretrekker korte og stramme tekster. Det har blitt flere bokutgivelser: *Englehierarkiet* (2000), *En stemme for mye* (2008) og *To psyke og en kjærlighet* (2006) som han skrev sammen med sin kone Ellen Brodtkorb.

Knut Hamsuns utsagn om at teater er kastret litteratur har ikke hindret Esben i å jobbe med drama som medium, dette gir rom for andre uttrykk og innfall. Debuten var på Det åpne teater, hvor han arbeidet med å utvikle tekster sammen med Barthold Halle. Siden har det blitt et tjuetalls teaterstykker, av vekslende kvalitet mener han sjøl. Et stykke som har hatt stor betydning for ham selv er *Måneskinnssoenen*, som utspiller seg på lukket avdeling. Dette stykker handler om å gjøre opprør mot stemmer og destruktive utslag av psykosen, å vinne ny innsikt og forståelse og å gå videre i livet. *Måneskinnssoenen* ble vist på Schizofrenidagene i 2005, og er sett av et ukjent antall studenter i ulike sammenhenger.

Å se ting fra nye vinkler

Jeg har bodd i Bærum hele mitt liv, sier Esben. Hadde jeg sett jorda fra verdensrommet, hadde jeg grått! Jorda trenger ingen dommedag, den tåler snart ikke mer. Noe har slått oss ut av kurs, som Rolf Jakobsen sier. Jorda trenger en global sårsalve. Et nytt ord dukker opp: Samvit-tighetsklokke. Et skudd smerter like mye i Saudi som i Canada, det gjelder oss selv.

Noe av det vakreste som finnes er sannhetskommisjonene i Sør-Afrika. De viser menneskets storhet.

”Forvent lite, opplev mer”

Dette kan oppsummere Esbens livsanskuelse. Det er de små tingene som faktisk er livet. Han har sans for det fredsommelige i buddhismen, og bibelens budskap om å be for dine fiender, Som altså Desmond Tutu også har lyktes i å markedsføre. Sjøl vil han ikke bane - både fordi det innebærer et intuitivt ubehag, og fordi mennesker blir sinte og såret. Han sier som Mandela: Livet er for kort til å ha fiender.

Esben snakker om vennlighet. Dette er han opptatt av og omgir seg med, vi finner det også igjen i tekstene, direkte uttrykt, eller som vare beskrivelser av gode møter. Også

overfor sin gråtende stemme bruker han trøst og gode tanker. Det er det som virker. Psykosen omtaler han som et negativt mirakel, den er en hjelp til å fortelle at sinnet er i krise. Det er bedre å gå en tur i parken enn å prøve seg på birkebeineren. En gang ble han spurt av en pleier: Hvordan klarer du det? Jeg tar fem minutter om gangen, svarte Esben.

Inspirasjon og kjærlighet

Inspirasjonen springer ut av stemninger, fordi jeg har kontakt med meg selv, sier Esben. Kjærligheten til Ellen er en stor ting i livet mitt, hun er min muse, min største kritiker og inspirator.

Etter angrepene 22. juli ønsket Esben å sende noe til sine venner. Han fant fram diktet ”Andliga jag”. Dette er et dikt til alle som handler om åndskraft, om å løfte seg, og om mot. Den som alltid streber, kan forløse, sier Esben. Vi mener å huske at han siterte Goethe.

Andliga jag skrev han til Karin Boye for noen år siden. Vi mottok det under emnefelt: sorg. Nå leser vi det som en hyllest til livet og menneskene – sommeren 2011:

Andliga jag

*Andliga jag
lyft dej mot dag
gör brist i det iskalla blodet*

*Låt skuggor forgå
Låt tanken få så
en längsel som vaknar ur modet*

*Andliga jag
lyft dej mot dag
Låt skräcken aldrig dej fånga*

*Ty du er èn
helig och ren
med kraft til oändelig många*

Esben

Anne Ek E-post: anne.ek@seprep.no Gunnar Brox Haugen E-post: gunnar.brox.haugen@seprep.no
--